

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

Laman syyt ja seuraukset Argentiinassa 2001-2002 ja Suomessa 1990-luvulla

Ranta-aho, Johanna

2012 Kerava

Laurea-ammattikorkeakoulu
Laurea Kerava

Laman syyt ja seuraukset Argentiinassa 2001 - 2002 ja
Suomessa 1990-luvulla

Johanna Ranta-aho
Liiketalouden koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Tammikuu, 2012

Sisällys

1	Johdanto	
1.1	Opinnäytetyön tausta, tarkoitus ja tavoitteet.....	6
1.2	Aiheen rajaus ja tutkimusongelma.....	7
1.3	Opinnäytetyön menetelmä ja rakenne.....	7
1.4	Keskeiset käsitteet.....	8
2	Suhdannevaihtelut ja niiden ongelmat.....	9
2.1	Finanssipolitiikka.....	10
2.2	Rahapolitiikka.....	11
2.3	Valuuttakurssijärjestelmä.....	11
2.4	Inflaatio ja työttömyys.....	12
2.5	Ulkomaankaupan tasapaino.....	13
3	Argentiinan talouskriisi 2001-2002.....	14
3.1	Argentiina.....	14
3.2	Taloussuudistukset.....	15
3.3	Kriisi kärjistyy.....	16
3.4	Argentiina toipuu.....	17
4	Suomen lama 1990-luvulla.....	18
4.1	Laman tausta.....	19
4.2	Laman vaikeat vuodet.....	20
4.3	Pankkikriisi.....	23
4.4	Elpyminen.....	24
5	Talouskriisien kertomaa.....	25
5.1	Valuuttakurssipolitiikka ja pääoman virtaus.....	26
5.2	Tehoton finanssipolitiikka.....	27
5.3	Viennin merkitys kansantaloudelle.....	28
6	Johtopäätökset.....	29
	Lähteet.....	30

Johanna Ranta-aho

Laman syyt ja seuraukset Argentiinassa 2001 - 2002 ja Suomessa 1990-luvulla

Vuosi 2012 Sivumäärä 30

Opinnäytetyön tarkoitus oli saada lisää tietoa kansantalouden ilmiöistä. Argentiinan talouskriisi 2001-2002 ja Suomen lama 1990-luvulla valittiin tutkittaviksi tapahtumiksi opintojen ja kiinnostuksen pohjalta.

Työ pohjautui laadulliseen eli kvalitatiiviseen tutkimustyyppiin. Menetelmänä käytettiin vertailevaa tutkimusta. Syys-seuraussuhteet ja ilmiöiden väliset yhteydet voitiin näin tuoda esiin. Työn teorian perusteena oli alan kirjallisuus ja opinnot.

Ensin käsiteltiin suhdannevaihteluita ja niiden ongelmia. Keskeisiksi välineiksi suhdannepolitiikassa havaittiin valuuttakurssipolitiikka, finanssipolitiikka ja rahapolitiikka. Suhdannevaihteluiden aiheuttajaksi voitiin todeta kokonaiskysynnän muutos, joka kerrannaisvaikutuksen kautta heijastui kansantalouteen ja aiheutti siten taantumaa tai noususuhdanteen. Merkittäviksi ongelmiksi suhdannevaihteluissa todettiin inflaatio, työttömyys ja ulkomaankaupan tasapaino. Argentiinan talouskriisi ja Suomen lama kerrottiin pääpiirteissään, tärkeimpiä tapahtumia painottaen. Mielenkiintoisia ratkaisuja saatettiin havaita näissä talouskriiseissä ja niitä edeltävissä päätöksissä.

Asiantuntijoiden ja omien päätelmien kautta talouskriisien keskeisiä syitä ja seurauksia analysoitiin ja pohdittiin. Samanlaisia tekijöitä talouskriisien taustalla löydettiin molemmissa maissa. Argentiinan ja Suomen talouskriisien kohdalla tehtiin väärä ratkaisuja valuuttakurssipolitiikan ja finanssipolitiikan osalta. Viennin merkitys kansantaloudelle korostui selvästi.

Johanna Ranta-aho

Causes and Effects of The Economic Crisis in Argentina in 2001-2002 and in Finland in 1990s

Year	2012	Pages	30
------	------	-------	----

The goal of the thesis was to learn more about the economic fluctuations. The subject was chosen as a result of own interest. Similarities in the economic crisis in Argentina in 2001-2002 and in Finland at the end of 1990s were observed.

This thesis is based on the qualitative method of research and the comparative research technique was used. This enabled the emphasis of the causal relations. The theory of the thesis was based on the literature and studies in the field.

The changes in whole business cycles were mentioned as the main factors for the booms and recessions. Exchange rate regime, fiscal policy and money policy were observed as the tools for the efficient economic politics. Inflation, unemployment and unbalanced foreign trade were discovered as the problems for the economic fluctuations.

The exchange rate regime, capital movements, inefficient fiscal policy and difficulties in export were mentioned as the main factors for the economic crisis in Argentina and in Finland. There were similar factors behind the economic crisis in both countries. Wrong solutions were made in the exchange rate policies and fiscal policies. The role of export was significant for the national economy.

As a result of the study the mechanisms of the economic fluctuations were better understood. The goal of this thesis was achieved.

Key words: Economic crisis, economic policy, Exchange Rate Mechanism, fiscal policy

1 Johdanto

Talous on tärkeä elementti osana yhteiskunnan hyvinvointia. Taloussuhdanteet heijastuvat valtion talouteen, yrityksiin ja kotitalouksiin. Poliittisilla päätöksillä voidaan vaikuttaa talouden kehitykseen. Aktiivinen ja tehokas finanssi- ja rahapolitiikka ovat keskeisiä keinoja suhdannepolitiikassa.

Argentiina koki erittäin vaikean talouskriisin 2001 - 2002. Maa ajautui maksukyvyttömyyteen, bruttokansantuote sukelsi ja ihmiset menettivät säästöjään. Kriisin jäljet näkyvät edelleen ihmisten käyttäytymisessä.

Suomi kohtasi taloushistoriansa pahimman laman 1990- luvun alussa. Lukuisia yrityksiä päätyi konkurssiin, valtio joutui ottamaan paljon velkaa ja pahimmillaan n. 500000 ihmistä oli työttömänä.

Molemmissa talouskriiseissä on samankaltaisia piirteitä. Osa tekijöistä oli ulkoisia, joihin on vaikeampi vastata, mutta järkevällä ja oikea aikaisella suhdannepolitiikalla kriisien vaikutuksia olisi voitu lieventää. Valuuttakurssijärjestelmän valinta saattaa merkitä yllättävän paljon kuten Suomessa ja Argentiinassa huomattiin. Pidemmälle tulevaisuuteen ulottuva ajattelu talouspolitiikassa on haastavaa, mutta siihen olisi pyrittävä. Päätökset ja seuraukset vaativat vastuullisuutta.

1.1 Opinnäytetyön tausta, tarkoitus ja tavoitteet

Tutkielman taustalla on oma kiinnostus kansantaloutta ja sen toimintoja kohtaan. Haluan tämän tutkielman kautta oppia ymmärtämään paremmin talouden toimintaa ja hahmottamaan kokonaisuuksia. Opiskelin keväällä 2011 neljä kuukautta Buenos Airesissa, Argentiinassa. Talouskriisiä 2001-2002 käsiteltiin opinnoissa ja kiinnostuin aiheesta. Ihmisten kokemukset kriisin ajoilta olivat koskettavia. Oman kotimaan asiat ovat tietenkin tärkeitä. Olin teini-ikäinen, kun Suomessa koettiin taloudellisesti vaikea aika. Muistan dramaattisia uutisia ja ihmisten hämmennyksen. Uusi tieto näistä asioista innostaa.

Tämän tutkielman tarkoitus on pohtia Argentiinan ja Suomen talouskriisien syitä ja seurauksia sekä yhteisiä piirteitä ja eroja. Suhdanteiden syntyminen ja siirtyminen on perusta talouskriisien muodostumiselle, tämän kierron ymmärtäminen peruspiirteissään auttaa hahmottamaan, mitä maailman taloudessa on meneillään. Finanssi- ja rahapolitiikalla on keskeinen rooli talouspolitiikassa. Valuuttakurssit, julkinen kulutus ja verotus muovaavat kansantalouksia ja vaikuttavat suhdanteisiin.

Tutkielman tavoite on avata kansantalouden ja talouspolitiikan ilmiöitä yksinkertaisesti ja ymmärrettävästi. Miksi tehtiin tietyt talouspoliittiset päätökset ja miten se vaikutti eli syy-seuraussuhteet kiinnostavat minua. Sekä Argentiinan talouskriisi 2001-2002 että Suomen lama 1990-luvulla olivat harvinaisen vaikeita tapauksia kummankin valtion taloushistoriassa. Valtiot ovat erilaisia ja sijaitsevat eripuolilla maailmaa. Silti samankaltaisuutta voidaan havaita sekä talouden uudistusratkaisuissa että suhdannepoliitikassa, jotka liittyvät näihin talouskriiseihin. Minusta on avartavaa perehtyä näihin tapahtumiin hieman tarkemmin ja sitten pohtia tehtyjen ratkaisujen vaikutuksia.

1.2 Aiheen rajausta ja tutkimusongelma

Opinnäytetyöni aihe liittyy kansantaloustieteeseen ja talouskriiseihin Argentiinassa ja Suomessa. Kansantaloustiede on laaja ala ja lähdemateriaalia on paljon. Tässä opinnäytetyössä olen keskittynyt tärkeisiin tekijöihin, jotka vaikuttavat suhdanteisiin ja yksinkertaisesti pyrin selittämään nämä asiat melko suppeasti. Vaikeat kaavat ja kuvat rajaan pois. Sekä Suomen lama että Argentiinan talouskriisi ovat herättäneet tutkijoiden kiinnostuksen ja niistä on kirjoitettu laajastikin. Tutkielmassani keskityn merkittävimpiin tapahtumiin kyseisten kriisien muodostumisessa ja etenemisessä. Rajaan aiheeni ajallisesti varsinaisiin kriisivuosiin sekä niihin päätöksiin, jotka tehtiin lähivuosina ennen kriisejä ja jotka olivat pääosassa kun pohditaan kriisien juuria. Käsitelen lyhyesti elpymistä talouskriiseistä ja niiden jälkeisiä kehityskulkuja.

Yhtä varsinaista tutkimusongelmaa opinnäytetyössäni ei ole. Keskityn kokonaisuuksiin ja syy-seuraussuhteisiin. Sisäiset päätökset ja ulkoapäin tulleet tapahtumat vaikuttivat molemmissa kriiseissä mielenkiintoisesti toisiinsa. Kuvailen ja pohdin asioita ja niiden yhteyksiä erilaisten lähdemateriaalien pohjalta.

1.3 Opinnäytetyön menetelmä ja rakenne

Opinnäytetyöni on vertaileva tutkielma. Se perustuu kvalitatiiviseen eli laadulliseen tutkimukseen. Vertaileva tutkimus voidaan jakaa ryhmäeroja selittävään ja korrelaatiotutkimukseen. Tämä tutkielma edustaa lähinnä korrelaatiotutkimusta. Siinä on pyrkimys löytää ilmiöiden välisiä yhteyksiä tutkimalla asioita kokonaisuutena. Vertailevaa tutkimusta tehdään usein selittävän ja kuvailevan tutkimuksen sisällä. (Kajaanin Ammattikorkeakoulu.)

Selittävän tutkimuksen tarkoitus on etsiä selitystä tilanteelle useimmiten kausaalisten suhteiden kautta eli syy-seuraus-suhteet korostuvat. Kuinka nämä tekijät vaikuttavat toisiinsa ja mitkä tapahtumat ja toiminnot ovat vaikuttaneet tähän ilmiöön, nämä ovat pääasiassa tutki-

muskysymyksiä tässä tutkimustyyppissä. Kuvailevassa tutkimuksessa taas on tarkoitus mm. erotella ilmiöistä keskeisiä piirteitä. Tutkimuskysymys on tyypillisesti esim. mitkä ovat näkyvimät, esiintulevat tapahtumat ja prosessit tässä ilmiössä. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2007, 134-135.)

Tutkielman rakenne etenee seuraavasti: luvussa kaksi käsittelen talouskriiseihin liittyviä asioita kuten valuuttakurssijärjestelmiä, raha- ja finanssipolitiikkaa ja taloussuhdanteita. Luku kolme kertoo Argentiinan talouskriisin 2001 - 2002 syistä ja seurauksista. Luvussa neljä perehdyin Suomen lamaan 1990-luvulla. Luku viisi käsittelee näiden kahden talouskriisin yhteisiä piirteitä ja eroja sekä sisältää omaa pohdintaa. Johtopäätökset ovat luvussa kuusi.

1.4 Keskeiset käsitteet

Lama on pidempi ajanjakso, jolloin taloudellinen toiminta on normaalia selvästi heikompi. Tyypillisesti tuotanto supistuu, investoinnit vähentyvät ja työttömyys kasvaa. (Taloussanasto 1991, 114.)

Devalvaatio on virallisesti päätetty valuutan arvon alentaminen suhteessa muiden maiden valuuttoihin. (Taloussanasto 1991, 28).

Revalvaatio on valuutan arvon nostaminen suhteessa muihin valuuttoihin. (Taloussanasto 1991, 205).

Bruttokansantuote eli BKT on kansantalouden kokonaistuotos, joka kertoo kuinka paljon tuotantotehtäjäntuloja on syntynyt kansantaloudessa yleensä yhden vuoden aikana. (Pekkarinen & Sutela 2007, 336).

Korko on rahan tuotto ja hinta. (Taloussanasto 1991, 99).

Kansantalous on kokonaisuus, jonka muodostavat tietyn maan talousyksiköt eli yritykset, kotitaloudet ja julkinen talous. (Taloussanasto 1991, 74).

Valuutta on rahayksikkö kansainvälisen talouden yhteydessä. (Pekkarinen & Sutela 2007, 344).

Vero on maksu, joka suoritetaan julkiselle vallalle. Veroja on paljon erilaisia. (Taloussanasto 1991, 292.)

Vienti on ulkomaille viedyt tavarat. Vaihtotaseessa kaikki tulopuolella olevat erät eli tavaroiden ja palvelusten vienti, ulkomailta saadut tuotannontekijätulot ja juoksevien siirtojen tulot. (Taloussanasto 1991, 301.)

Tuonti on ulkomailta tuodut tavarat. Vaihtotaseessa menopuolella olevat erät eli tavaroiden ja palvelusten tuonti, ulkomaille maksetut tuotannontekijätulot ja juoksevien siirtojen menot. (Taloussanasto 1991, 259.)

Obligaatio on velkakirja, joka voidaan vapaasti ostaa tai myydä. (Pekkarinen & Sutela 2007, 341).

Työttömyysaste on työttömien osuus työvoimasta. (Pekkarinen & Sutela 2007, 344).

Yksityistäminen eli privatisointi on valtion tai kunnan omistaman yrityksen siirtäminen yksityiseen omistukseen. (Taloussanasto 1991, 314).

Pääoma on 1. Finanssipääoma eli rahat ja arvopaperit. 2. Reaalipääoma eli tuotantovälineistö. 3. Maa ja luonnonvarat. 4. Kirjanpidossa rahan lähteet eli vieras ja oma pääoma. 5. Liiketaloudessa liikkeen harjoittamiseen tarvittavat resurssit, kuuluu myös henkinen pääoma eli henkilöstön tiedot ja taidot. (Taloussanasto 1991, 191.)

2 Suhdannevaihtelut ja niiden ongelmat

Taloudellinen kehitys ei ole tasaista suoraa viivaa vaan nousut ja laskut vuorottelevat. Suhdannevaihteluille on tunnusomaista bruttokansantuotteen kasvuvauhdissa tapahtuvat jaksolliset muutokset. Kokonaiskysynnän muutokset aiheuttavat suhdannevaihteluita. (Koskela & Rousu 2002, 95-96.) Kokonaistarjonta ja kulutus kasvavat yhdessä. Kokonaiskysyntä on neljän osatekijän yhdistelmä. Nämä ovat yksityinen kulutuskysyntä, yksityiset investoinnit, julkinen investointi- ja kulutuskysyntä ja vienti. Avainasemassa suhdannevaihteluiden syntymiselle ovat yksityiset investoinnit ja vientikysyntä. Investoinnit heijastuvat vientiin vahvasti, joten suhdannevaihteluiden syyt löytyvät pääosin investoinneista. Rahoitusmahdollisuudet, korkotaso ja tulevaisuudennäkymät taas vuorostaan vaikuttavat investointihalukkuuteen. (Pekkarinen & Sutela 2001, 128, 131-133.)

Suhdannesykli voidaan jakaa neljään vaiheeseen, jotka ovat elpyminen, korkeasuhdanne, taantuma ja lama (Koskela & Rousu 2002, 96). Lama tarkoittaa poikkeuksellisen syvää

matalasuhdannetta. Suhdannevaihtelut aiheuttavat ongelmia, joista merkittävimmät ovat inflaatio, työttömyys ja ulkomaankaupan ja maksutaseen tasapaino. (Pekkarinen & Sutela 2001, 124, 127.)

Suhdannepolitiikalla voidaan tasata taloussuhdanteita eli hillitä noususuhdannetta ja lieventää laskusuhdannetta. Julkisen vallan toimet ovat tässä tärkeässä roolissa. Välineitä suhdannepolitiikassa ovat finanssipolitiikka, rahapolitiikka ja valuuttakurssipolitiikka. (Koskela & Rousu 2002, 103.)

Kerroinvaikutuksen takia kokonaiskysynnän muutos aiheuttaa nousu- ja laskusuhdanteen syntymisen. Kokonaistuotanto kasvaa enemmän kuin investointien lisäys, tämä lisää tuloja, mikä taas lisää kysyntää, josta siis seuraa tuotannon lisäys - noususuhdanne on näin muodostunut. Laskusuhdanteessa tapahtuu sama, mutta toiseen suuntaan. Kerroinvaikutus toimii myös vientikysynnässä. Noususuhdanteen aikana tuonti pyrkii kasvamaan. Tällöin osa tuloista käytetään tuontitavaroiden ostamiseen, mikä ei lisää kotimaista tuotantoa. Kotimaisia hyödykkeitä tulisi siis suosia. Yksityinen kulutus seuraa suhdannevaihteluita. Tämä ei ole talouden kannalta hyvä asia. Laskusuhdanteen aikana pitäisi kuluttaa, jotta talous ei hyytyisi ja noususuhdanteen vallitessa kulutusta tulisi vähentää, mikä hillitsisi kysyntää ja talouden ylikuumenemista. (Pekkarinen & Sutela 2001, 131, 133.)

2.1 Finanssipolitiikka

Valtio puuttuu talouden kulkuun. Perustelut tälle löytyvät instituutioista, uudelleenjaosta, talouden vakaudesta ja uudelleenallokoinnista. Valtio tasoittaa tuloeroja, millä on tärkeä merkitys kansantaloudelle ja yhteiskunnan hyvinvoinnille. Talousarvio eli budjetti on valtion talouden perusta. Kun valtion tulot ovat suuremmat kuin menot, budjetti on ylijäämäinen. Vastaavasti kun valtion menot ovat suuremmat kuin tulot, budjetti on alijäämäinen. (Pekkarinen & Sutela 2001, 85-93.)

Finanssipolitiikalla voidaan tehokkaasti tasata suhdannevaihteluita ja näin pyrkiä tasaisempaan taloudelliseen kehitykseen. Noususuhdanteen aikana olisi järkevää harjoittaa kontraktiivista finanssipolitiikkaa eli supistaa budjettialijäämää. Suhdannevaihteluissa tapahtuu automaattista tasoittumista ns. suhdanneautomaatiikka. Nousukauden aikana verotulot lisääntyvät ja tulonsiirrot supistuvat. Laskukauden aikana taas verotulot supistuvat työttömyyden lisääntymisen myötä ja tulonsiirrot kasvavat, kun ihmiset tarvitsevat enemmän esim. työttömyyskorvauksia. Noususuhdanteen vallitessa budjetin pitäisi olla ylijäämäinen. Näillä ylijäämävaroilla pitäisi lyhentää valtion velkaa tai säästää laskusuhdanteen varalle. Lisäksi verotusta tulisi kiristää ja julkisia menoja vähentää. Näillä toimilla saataisiin kokonaiskysyntää hillittyä. (Pekkarinen & Sutela 2001, 136-137.)

Laskusuhdanteen aikana olisi hyvä noudattaa expansiivista finanssipolitiikkaa. Koska laskusuhdanteen vallitessa kokonaiskysyntä kääntyy laskuun, sitä tulisi pyrkiä tasoittamaan lisäämällä julkisia menoja. Verohelpotukset ja julkiset investoinnit lisäävät tuloja kansantaloudessa, jotka taas lisäävät kulutusta. Tarvittaessa budjettialijäämän kasvattaminen ulkomaisella lainanotolla on perusteltu vaihtoehto. (Pekkarinen & Sutela 2001, 136-137.)

2.2 Rahapolitiikka

Rahapolitiikka tarkoittaa niitä toimia, joilla keskuspankki säätelee rahan määrää taloudessa. Pankkijärjestelmän merkitys on tärkeä. Tähän kuuluvat keskuspankin lisäksi myös talletuspankit. Keskuspankkien olisi hyvä olla suhteellisen itsenäisiä rahapoliittisissa päätöksissään. Pankkien vakavaraisuus ja maksuvalmius tulisi olla vakaa ja terveellä pohjalla. Talletuspankit saavat keskuspankeilta ohjeita luotonannosta, joita tulisi noudattaa. Keskeisimmät rahapolitiikan keinot ovat nykyään arvomarkkinaoperaatiot ja ohjauskoron määrittäminen. (Pekkarinen & Sutela 2001, 142-143, 147.)

Korkotasolla on merkittävä rooli rahapolitiikassa. Korkotasoa vaikuttaa valuuttakurssiin ja toisinpäin. Pääomat liikkuvat nykyään vapaammin ja suuremmissa määrin kuin ennen. Jos korkotasoa on matala, valuuttalainoja otetaan enemmän samoin kotimaisia lainoja. Jos taas korkotasoa on korkea, lainoja ei niin innolla oteta. Pääomavirrat suuntautuvat yleensä sinne, mistä saadaan paras korko. Tulevaisuudenodotukset vaikuttavat korkotasoon ja sijoittajien kiinnostukseen. Jos siinä on luvassa voimakas kasvunaika jossakin kansantaloudessa, sijoittajat kiinnostuvat ja pääomaa virtaa maahan. Tämä sitten taas vahvistaa valuuttaa. Kun näin rahan määrä taloudessa lisääntyy myös sen tarjonta kasvaa. Tällöin korkotasoa laskee ja lainaa otetaan enemmän. Tämä lisää investointeja ja kulutusta. Rahalla on oma kiertokulkunsa. Euroopan Unionissa Euroopan keskuspankki (EKP) nostaa tai laskee ohjauskorkoa taloudellisen tilanteen mukaan. Muissa maissa kansalliset keskuspankit hoitavat tämän tehtävän. Korkotason alentaminen laskusuhdanteen aikana elvyttää kysyntää. Investoinnit ja kulutus voivat lisääntyä. Nousukaudella korkotason nostaminen taas hillitsee kasvua. (Koskela & Rousu 2002, 107.)

2.3 Valuuttakurssijärjestelmä

Valuuttakurssi kertoo valuutan osto- ja myyntihinnan. Valuuttakurssit noteerataan markkinoilla päivittäin. Ulkomaan valuutta vaihdetaan kotimaan valuuttaan ostokurssin mukaan ja kotimaan valuutta vaihdetaan ulkomaiseen myyntikurssin mukaan. (Pekkarinen & Sutela 2001, 153.)

Valuuttakurssijärjestelmällä tarkoitetaan valuuttakurssin määräytymistä koskevia periaatteita. Niitä on kolme perusvaihtoehtoa.

1. Kiinteät valuuttakurssit. Maan keskuspankki säätelee valuuttakursseja. Kurssit eivät vaihtele merkittävästi. Keskuspankilla pitää olla riittävä valuuttavaranto, jotta se voi kattaa valuutan kysynnän ja tarjonnan eron. Valuuttakatejärjestelmä on tiukka kiinteiden kurssien järjestelmä, jossa valuuttakurssi on kiinteä ja lisäksi valuuttavaranto määrittää rahan tarjonnan. (Pekkarinen & Sutela 2001, 154.)

2. Kelluvat eli joustavat valuuttakurssit. Valuuttojen kysyntä ja tarjonta määrittelevät valuuttakurssit. Kurseille ei aseteta tavoitteita, vaan ne joustavat markkinoiden mukaan. Euro ja Yhdysvaltain dollari ovat kelluvia valuuttoja. (Pekkarinen & Sutela 2001, 154.)

3. Säädellyt valuuttakurssit. Nämä järjestelmät ovat kiinteiden ja kelluvien valuuttakurssijärjestelmien välimuoto. Keskuspankit valvovat valuuttakursseja osallistumalla valuuttakauppoihin sekä asettavat kurseille vaihtelurajat. (Pekkarinen & Sutela 2001, 154.)

Valuuttakurssijärjestelmän valinta on erittäin merkittävä päätös kansantaloudelle.

Valuuttakurssi vaikuttaa kansantalouden kilpailukykyyn, talouden kasvumahdollisuuksiin, vaurauteen ja talouden vakauteen. (Pekkarinen & Sutela 2007, 145-146.)

2.4 Inflaatio ja työttömyys

Inflaatio tarkoittaa rahan arvon heikkenemistä, esim. paketti lihapiirakoita maksaa 1,99 € ja seuraavana vuonna sama paketti maksaa 2,19 €. Inflaatiolla on erilaisia muotoja. Kysyntäinflaatio liittyy kokonaiskysynnän voimistumiseen kokonaistarjontaan nähden. Se voi olla seurausta esim. yksityisen kulutuskysynnän tai investointien vahvistumisesta. Suomessa vientikysynnän vahvistuminen aiheuttaa usein kysyntäinflaatiota. Kustannusinflaatio aiheutuu kustannusten noususta. Tuontihintojen nousu on merkittävä inflaation aiheuttaja. Myös palkankorotukset, raaka-aineiden hintojen nousu, verot ja korot vaikuttavat hintojen nousuun. Odotusinflaatio tarkoittaa tilannetta, jossa on esiintynyt kysyntäinflaatiota ja sen odotetaan jatkuvan. Koska hintojen näin ollen odotetaan nousevan palkkoihin halutaan korotuksia, kustannukset kohoavat ja se siirtyy taas hintoihin, seurauksena on nopeutuva inflaatio. (Koskela & Rousu 2002, 116-120.)

Inflaatiolla on useita haittavaikutuksia. Tulo ja omaisuus jakautuvat uudelleen. Tämä hyödyttää eräitä ryhmiä, mutta haittaa on paljon. Kustannuslaskelmien teko hankaloituu, mikä vaikeuttaa yritysten toimintaa. Keinottelua saattaa esiintyä. Ulkomaankauppaan

inflaatiolla on myös merkittäviä vaikutuksia. Vienti kärsii ja tuonti voi kasvaa, jos inflaatiovauhti kauppakumppaniin verrattuna nopeampi. (Koskela & Rousu 2002, 121.)

Inflaatiota pyritään hillitsemään finanssi- ja rahapolitiikan keinoin. Kysyntää voidaan hillitä karsimalla valtion menoja ja kiristämällä verotusta. Korkotason nostamisella on myös inflaatiota hidastava vaikutus. Tulopoliittisilla tai raamisopimuksilla, jotka solmitaan työmarkkinajärjestöjen ja valtiovallan yhteistyönä, tavoitellaan ratkaisuja, joilla kustannusten liiallinen nousu estetään. Maltilliset palkankorotukset ovat näissä sopimuksissa tärkeässä asemassa, jotta inflaatio ei kiihtyisi. Indeksidonnaisuudella voidaan lisäksi tasapainottaa inflaation haittoja. (Koskela & Rousu 2002, 122-125.)

Työttömyys on myös suhdanneongelma. Kansantaloudelle korkea työttömyysaste on haitallinen. Verotulot pienenevät, tulonsiirrot kasvavat, yksityinen kulutus laskee ja lisäksi sosiaaliset vaikutukset ovat negatiivisia. Laskusuhdanteessa työttömyys nousee joskus jyrkästikin. Valtiovallan olisi hyvä tällöin elvyttää ja aloittaa jokin isompi rakennushanke, joka auttaisi työttömyyteen. Phillipsin käyrän mukaan inflaation ja työttömyyden välillä vallitsee ristiriita. Alhainen työttömyysaste kohottaa hintoja ja siten kiihdyttää inflaatiota. Jos taas inflaatio on alhaisempi, työttömyysaste on korkeampi. (Pekkarinen & Sutela 2001, 165-167.)

2.5 Ulkomaankaupan tasapaino

Vienti ja tuonti ovat välttämättömiä vapaata markkinataloutta kannattaville kansantalouksille. Tasapainoileminen näiden elementtien välillä ei aina ole helppoa ja suuriakin ongelmia saattaa aiheutua, jos vaihtotase on epätasapainossa. Pääoman vapaa liikkuvuus vaikuttaa nykyisin merkittävästi suhdanteisiin.

Maksutase kuvaa kansantalouden ja muiden maiden välisiä liiketoimia tietyn ajanjakson kuluessa. Maksutase rakentuu kahdesta pääosasta, jotka ovat vaihtotase ja pääomatase. Vaihtotase kertoo kansantalouden juoksevat liiketoimet eli menot ja tulot yhden vuoden aikana. Jos vaihtotase on alijäämäinen, merkitsee se sitä, että maa on velkaantunut ulkomaille. Jatkuva vaihtotaseen alijäämä on haitallinen kansantaloudelle. Kasvavat korkomenot heikentävät vaihtotasetta entisestään. Inflaatiolla, valuuttakursseilla ja rahapolitiikalla on vaikutusta ulkomaankauppaan ja vaihtotaseeseen. (Pekkarinen & Sutela 2001, 151-152.)

Nykyään tavarat, palvelut, työvoima ja pääoma liikkuvat entistä vapaammin ja suuremmissa määrin kuin koskaan ennen. Kansainvälisessä kaupassa myös suhdanteet siirtyvät maasta toiseen. Suuri kansantalous ajautuu laskusuhdanteeseen, sen tuonti muista maista vähenee.

Tämä vaikuttaa luonnollisesti maihin, jotka vievät tuotteita kyseiseen kansantalouteen. Tuotanto supistuu, yksityinen kysyntä ja investoinnit vähenevät, laskusuhdanne on levinnyt. Sama tapahtuu sitten myös noususuhdanteessa toiseen suuntaan. (Pekkarinen & Sutela 2001, 151-152.)

3 Argentiinan talouskriisi 2001-2002

Argentiina oli rikas valtio 1900-luvun alkupuolella ja sitä pidettiin houkuttelevana maana asua ja sijoittaa rahaa. Tammikuussa 2002 Argentiinan hallitus ilmoitti maan olevan maksukyvytön. Maa oli taloudellisesti ja poliittisesti sekasortoisessa tilassa. Jotain oli siis ratkaisussa epäonnistunut, jotta tällaiseen tilanteeseen oli päädytty. Kuva 1 kuvaa Argentiinan maantieteellistä sijaintia Etelä-Amerikassa.

Kuva 1. Etelä-Amerikan kartta.

3.1 Argentiina

Argentiina on demokraattinen tasavalta Etelä-Amerikassa. Pinta-alaltaan se on maailman kahdeksanneksi suurin valtio. Sen naapurimaita ovat Brasilia, Bolivia, Chile, Paraguay ja Uruguay. Argentiina jakaantuu 23 maakuntaan ja yhteen liittopiiriin. Maan pääkaupunki on Buenos Aires. Argentiinan väkiluku on noin 42 miljoonaa asukasta. Virallinen kieli on espanja.

Pääuskonto on katolilaisuus. Presidentti on Christina Fernandez de Kirchner. (Ulkoasiainministeriö.)

Argentiina itsenäistyi Espanjasta 9.7.1816. Vapaustaistelu kesti kymmenen vuotta. Poliittisesti Argentiina on ollut epävaka. 1900-luvulla sotilashallitukset ovat olleet maan johdossa usein. Vuosina 1976-1982 paljon ihmisiä katosi ja kuoli sotilasjuntan hallitessa. Vuonna 1982 Argentiina kävi Falklandin sodan Iso-Britanniaa vastaan. Epäonnistuneen sodan seurauksena sotilasjuntta kaatui ja siviilihallinto palasi. (Ulkoasiainministeriö.)

Argentiina oli 1900-luvun alussa yksi maailman rikkaimmista valtioista. Miljoonia eurooppalaisia muutti Argentiinaan paremman elämän toivossa. Epävakaut olot ja taluskriisit ovat kuitenkin horjuttaneet maan taloudellista hyvinvointia vakavasti. Argentiinan alueella sijaitsevat maailman hedelmällisimmät viljelysmaat, pampat. Maan tärkeimmät vientituotteet ovat soija, liha, viini, öljy ja kaasu. Väestö on hyvin koulutettua ja monipuolista teollisuutta on saatu kehitettyä. (Ulkoasiainministeriö.)

3.2 Talousuudistukset

Latinalaisessa Amerikassa heikot hallitukset ja sotilasdiktatuurit olivat toteuttaneet populistisia talousohjelmia, joihin ei todellisuudessa ollut varaa. Ulkomailta tai kansalaisilta lainattiin paljon rahaa tai sitä painettiin kansansuosion voittamiseksi näiden talousohjelmien avulla. Nämä toimet aiheuttivat maksutaseongelmia ja hyperinflaatiota. Mantere kuitenkin uudistui. Valtionyhtiöitä yksityistettiin paljon, budjettivajeita supistettiin ja kauppaa avattiin tuontirajoituksia poistamalla. Inflaation hallinta ymmärrettiin tärkeäksi. Tehokkuus parantui rajusti ja pääomaa virtasi mantereelle. (Krugman 2009, 35-36.)

Latinalaisen Amerikan velkakriisi 1980-luvulla iski pahasti Argentiinaan. Hintataso oli todella epävaka ja vuoteen 1989 mennessä maa kärsi vakavasta hyperinflaatiosta. Argentiinan valtio oli painanut rahaa valtion menojen rahoittamiseksi, mikä siis kiihdytti inflaatiota. Hintojen nousu oli jopa 3000%. Vuonna 1989 presidentiksi valittiin Carlos Menem ja valtiovarainministeriksi nousi Domingo Cavallo. Radikaalin talouden uudistusohjelman kehitti juuri Cavallo. Tehottomia valtionyhtiöitä yksityistettiin runsaasti, millä oli suotuisat seuraukset. Tehokkuus parani merkittävästi. Opettajani Javier Garcia-Cicco Argentiinassa kertoi, että kun puhelinyhtiö vielä oli valtion omistuksessa, niin puhelini liittymän asennusta sai odottaa todella kauan, jopa vuosia. Yksityistämisen jälkeen toiminta tehostui huomattavasti. Lisäksi valtio sai tuloja yhtiöiden yksityistämisestä. Myös maataloustuotteiden viennin verotusta kevennettiin. Tärkein uudistus oli kuitenkin rahajärjestelmän muuttaminen. Inflaation rauhoittaminen oli välttämätöntä. Lisäksi haluttiin uudistaa talouden rakenteita ja

luoda talouskasvua. Keskuspankin riippumattomuus katsottiin eduksi. Valtion talouden alijäämää pyrittiin supistamaan. Käyttöön otettiin vuonna 1991 valuuttakatejärjestelmä ja peso palasi taas valuutaksi. Vaihdevaluuttasuunnitelma merkitsi sitä, että peso kiinnitettiin Yhdysvaltain dollariin kiinteällä kurssilla ja yksi peso vastasi yhtä dollaria. Valuuttakatejärjestelmässä keskuspankin oli pidettävä riittävän suurta valuuttavarantoa. Yhtä pesoa kohden oli keskuspankissa oltava yksi dollari tai jokin muu vahva valuutta. Rahan painaminen siis kiellettiin lailla. Valtiontalouden rahoittamisen keinoksi jäi siten obligaatioiden myyminen, ostaminen ja muut terveemmät rahoitusmenetelmät. (Garcia-Cicco 2011.)

Seuraukset olivat huimat. Inflaatio putosi jyrkästi ja reaali-taloudella kasvoi vauhdilla. Tuottavuus nousi ja maahan virtasi valuuttaa. Vaihdevaluuttasuunnitelma oli suosittu kansan keskuudessa. Bellas unas eli kauniit ykköset, kuten tätä aikaa Argentiinassa kutsuttiin, toi vaurautta kansalle. Ei enää tarvinnut pohtia mitä jokin tuote seuraavana päivänä maksaisi, koska inflaatio laski. Ihmisillä oli myös varaa matkustella, mikä oli ollut harvinaista aiemmin. (Garcia-Cicco 2011.)

3.3 Kriisi kärjistyy

Vuonna 1994 Meksikosta alkanut Tequila-kriisi levisi koko mantereelle. Erityisesti se haittasi Argentiinan taloutta ja aiheutti pahan taantumisen. (Krugman 2009, 53, 57.) Talous kutistui, sijoittajat vetivät rahaa pois maasta ja pankkeja meni nurin. Tässä vaiheessa Argentiinan hallitus toimi tehokkaasti ja kriisi ei kestänyt pitkään. Vuoden 1995 lopulla talous kasvoi taas. (Argentina´s collapse: A Decline without parallel, 2002.)

Kaakkois-Aasian maiden kriisi vuonna 1997 ja Venäjän kriisi vuonna 1998 katkaisivat taloudellisen nousun Latinalaisessa Amerikassa. Venäjän kriisin jälkeen Argentiinalle myönnettävien lainojen riskiluokitus nousi, mikä johti siihen että pääoma kallistui ja sen saanti vaikeutui. Ulkomaiden kriisit ja Yhdysvaltojen korkotason nousu vaikuttivat siihen, että Argentiina ei ollut enää kovin kiinnostava sijoituskohte. Argentiina oli kovin riippuvainen ulkomaisesta pääomasta, joten kun sijoitusten virta maahan supistui runsaasti, ongelmat lisääntyivät. (Garcia-Cicco 2011.)

Vuonna 1998 talouskasvu kääntyi vaikeaksi lamaksi. Argentiinan keskuspankki nosti korkoja estääkseen valuuttapaon, mutta se ei riittänyt. Korkojen nousu pahensi laman vaikutuksia. Kyky selviytyä vanhojen lainojen koroista heikentyi ja uutta velkaa otettiin niiden maksamiseen. Valtion velka alkoi olla pelottavan suuri. (Soininen 2007.)

Ulkoapäin tulleet ikävät yllätykset jatkuivat. Argentiinalle tärkeiden hyödykkeiden hinnat eivät enää nousseet, mikä heikensi tulovirtaa maahan omalta osaltaan. Lisäksi Yhdysvaltain dollari, johon siis peso oli kiinnitetty, vahvistui. Ja vielä, Brasilia devalvoi realinsa vuonna 1999. Argentiinan vientikilpailukyky heikentyi ja tämän takia vienti joutui vaikeuksiin. (Garcia-Cicco 2011.)

Vuonna 2001 tilanne paheni rajusti. Ulkomaisten varojen virta maahan loppui lähes täysin. Argentiinan valtion obligaatioiden myynti kiihtyi, talletusten määrä laski ja pesojen vaihto dollareiksi lisääntyi jyrkästi. Näistä seurasi valuuttavarannon ehtyminen. Joulukuussa 2001 pankkitalletukset oli pakko jäädyttää, koska valuuttapako oli niin paha. Lisäksi asetettiin 1000 peson raja sille paljonko pankkitileiltä voitiin kuussa nostaa rahaa. Tämä vaikeutti tietenkin ihmisten elämää. Yksityinen sektori kärsi suuresti tästä rajoittamisesta, koska Argentiinassa käteinen raha on monissa pienissä palveluyrityksissä ainoa maksutapa. Sisäpoliittinen tila oli vaikea. Yhteiskunnallisia levottomuuksia ilmeni. Presidentit ja hallitukset vaihtuivat lyhyen ajan sisällä usein. Poliitikkoja vastaan hyökättiin väkivaltaisesti. Pankkeja kaatui ja osa oli suljettuina. Ihmiset kivittivät pankkien ikkunoita ja henkilöstöä uhkailtiin. Eräs pankkialan edustaja totesi The Economistin artikkelissa 28.2 2002 näin: " Olemme vähemmän suosittuja kuin sarjamurhaajat." ([Argentina´s collapse: A decline without parallel, 2002.](#))

Tammikuussa 2002 Argentiinan hallitus myönsi, että maa on maksukyvytön. Kansainvälinen valuuttarahasto IMF avusti Argentiinaa. Vaihdeavuus-suunnitelmasta oli nyt luovuttava. Peso heikkeni voimakkaasti suhteessa dollariin. Tämä oli odotettavissa, koska dollari oli kuitenkin huomattavasti vahvempi valuutta kuin peso. Dollariin kiinnitettynä peso oli vahvistunut ja nyt tilanne palasi normaalimpaan suuntaan. Hintataso nousi ja myös inflaatio kiihtyi. Peson devalvoituminen pahensi velallisten asemaa. Argentiinan talous syöksyi järjestyttävästi. Bruttokansantuote laski vuoden 2002 aikana 11 % ja työttömyysaste oli noin 23 %. (Garcia-Cicco 2011.)

3.4 Argentiina toipuu

Argentiina kuitenkin toipui tästä vaikeasta talouskriisistä. Jo vuoden 2002 lopulla tilanne alkoi parantua. Vienti piristyi, koska peso oli heikentynyt ja viennin kilpailukyky siten parani. Myös vientituotteiden hinnat kehittyivät suotuisammin. BKT alkoi taas kasvaa. Vuonna 2005 julkinen talous kääntyi ylijäämäiseksi. Työttömyys aleni ja hyperinflaatiolta vältyttiin. (Soininen 2007.)

Nykyään Argentiina on taloudellisesti vankemmassa asemassa. Ihmiset eivät kuitenkaan luota pesoon ja jos säästetään, niin se tehdään dollareissa. Latinalaisessa Amerikassa on kulutusta

suosiva kulttuuri. Buenos Airesissa on runsaasti merkkiliikkeitä ja suurilla kansainvälisillä yrityksillä on siellä sivukonttoreita.

4 Suomen lama 1990-luvulla

Suomi on tasavalta Pohjois-Euroopassa. Väkiluku on noin viisi miljoonaa asukasta. Viralliset kielet ovat suomi ja ruotsi. Pääuskonto on evankelis-luterilaisuus. Tasavallan presidentti on Tarja Halonen. Kuvassa 2 on Suomen kartta.

Kuva 2. Suomen kartta.

Kirjoittaessani tätä marraskuussa 2011 Eurooppa kamppailee vaikean velkakriisin ratkaisemiseksi. Kreikka on vaarassa joutua maksukyvyttömäksi. Sen avustamiseksi on pumpattu rahaa myös Suomelta. Italian valtionlainojen korko nousi yli maagisen **seitsemän prosentin** ja nyt tämä suuri kansantalous on vaikeassa tilanteessa. Talouden vaikeudet ovat heijastuneet luonnollisesti politiikkaan. Sekä Kreikan että Italian hallitukset vaihtuvat. Taludellinen tulevaisuus Euroopassa näyttää synkältä. Taantumaa pelätään ja pankkikriisikään ei ole kaukainen uhka. Rahamarkkinat heiluvat rajusti.

Suomen tilanne on toistaiseksi kohtuullisen hyvä. Luottoluokitus on AAA eli paras mahdollinen ja pankkisektori terveellä pohjalla. Konkurssien määrä ja irtisanomiset ovat kuitenkin

kasvussa. Pääministeri Jyrki Katainen on väläytellyt leikkauksia valtion menoihin, jotta Suomen velkaantuminen saataisiin kuriin. Tulevaisuus on epävarma meillekin.

Suomi koki taloushistoriansa vaikeimman laman 1990-luvulla. Syitä oli useita ja seuraukset olivat dramaattisia. Tässä luvussa käsitellään Suomen lamaan vaikuttaneita tekijöitä, laman vaiheita, pankkikriisiä ja elpymistä.

4.1 Laman tausta

Suomessa suhdannevaihtelut ovat olleet voimakkaita. Syynä tähän on ollut viennin yksipuolinen rakenne. " Vihreä kulta " eli metsäteollisuus ja sen tuotteet ovat olleet Suomen taloudellisen kasvun perusta. Suomen talous kasvoi vuosina 1946-1974 keskimäärin 4,9 % vuodessa. Kasvu oli pääosin tuottavuuden kasvua. Vuonna 1974 kasvu taittui öljykriisin ja Bretton-Woods valuuttajärjestelmän romahtamisen vuoksi. Suomi selvisi tästä lamasta vähemmän vaurioin Neuvostoliiton kanssa käydyn kaupan vuoksi. BKT kasvoi vuosina 1975-1997 keskimäärin 2,3 % vuodessa. (Vahtola 2003, 364.)

Laman juuret ovat 1980-luvulla, jolloin Suomessa koettiin voimakas taloudellisen kasvun aika. Kulutusjuhlat olivat hurjat. Ja koska kuluttaminen tapahtui liian paljon velkarahan turvin, niin maksujen langetessa seurasi romahdus. Ratkaiseva tekijä laman syvyydelle oli rahamarkkinoiden liian nopea ja kontrolloimaton vapauttaminen. Tästä seurasi talouden ylikuumeneminen, joka johti velkakuplan syntymiseen ja lopulta siis poikkeuksellisen vaikeaan lamaan. (Kiander 2001, 9.)

Suomen talous ja rahoitusmarkkinat olivat säädeltyjä ja säännösteltyjä 1980-luvun puoliväliin asti. Suomi kuitenkin halusi mukaan Euroopan talouden integraatiokehitykseen. Tämä edellytti sääntelyn purkamista. Rajoitukset ulkomaisen velan otolle poistettiin, luottokorkojen säännöstely purettiin ja yleensäkin rahamarkkinat avautuivat ja kasvoivat. Pääomaa virtasi Suomeen entistä enemmän. Pankit lisäsivät luotonantoaan. Helppoa ja halpaa rahaa oli nyt tarjolla runsaasti. Rahoituksen parantunut saatavuus, voimakas taloudellinen noususuhdanne ja yleinen optimismi aiheuttivat investointien ja kulutuksen jyrkän kasvun. Velkaantuminen lisääntyi hallitsemattomasti. Pankit vähättelivät luottotappioriskejä ja niiden toimintaa ei valvottu tarpeeksi. Seurauksena oli pankkikriisi, joka tuli valtiolle todella kalliiksi. (Vahtola 2003, 365-366.)

Suomen talous siis ylikuumeni 1980-luvun lopulla. Käsite ylikuumeneminen tarkoittaa talouden nopeaa kasvua, velkaantumisen kasvua ja varallisuushintojen nousua. Osa tätä ylikuumenemistä oli myös ns. kasinotalous. Pörssikurssit nousivat ja sijoitustoiminta kävi kiivaasti. Kansainvälisestäikin katsottuna taloudessa oli hyvä vaihe. Tämä kasvatti Suomelle

tärkeiden vientituotteiden kysyntää ja tätä kautta nosti niiden hintoja. Työllisyys- ja tulokehitys oli suotuisa ja varallisuus lisääntyi. Kun lainaa sai helpommin ja halvemmalla varallisuusesineiden, etenkin asuntojen, kysyntä kasvoi rajusti. Tarjonta asuntomarkkinoilla ei reagoi kysyntään nopeasti, joten kysynnän kasvu heijastuu nopeasti hintoihin nostaen niitä. Näin kävi meilläkin. Talouden hyvä kehitys ja hintojen nousu aiheuttivat odotuksia, että hinnat jatkavat kohoamistaan edelleen. Hintojen nousu ja työmarkkinajärjestöjen sopimat palkankorotukset kiihdyttivät inflaatiota. Vuosina 1989-1990 inflaatio kiihtyi noin kuuteen prosenttiin. (Kiander 2001, 16-19.)

Laman taustalla toinen avaintekijä oli ns. vahvan tai vakaan markan politiikka. Sen tavoitteena oli pitää valuuttakurssi vakaana. Suomessa oli käytetty usein devalvaatioita kysynnänsäätelyssä. Devalvaatioiden hyötyjä olivat yritysten kilpailukyvyyn parantuminen, talouskasvun nopeutuminen, työpaikkojen syntyminen ja vaihtotaseen korjaaminen. Kuitenkin devalvaatiot kiihdyttivät inflaatiota, joka lisäsi painetta taas uuteen devalvaatioon. Tätä devalvaatiosykliä alettiin pitää huonona ratkaisuna taloudelle. 1980-luvulla Suomessa kehittyi vankka yksimielisuus vakaan markan politiikasta. Tämän politiikan ajateltiin olevan talouden vakauden ankkuri. Vakaan markan politiikasta tuli talouden ohjenuora. (Kiander 2001, 13-14.)

Kiinteiden kurssien politiikka ja pääomaliikkeiden vapautuminen kuitenkin ehkäisevät itsenäisen rahapolitiikan harjoittamisen. Tässä tilanteessa korkotaso määräytyy ulkomaisen korkotason ja kotimaiseen valuuttaan liittyvän devalvaatoriskin perusteella. Ulkomainen lainaraha houkutteli nyt edullisuudellaan. Suomen talous kasvoi nopeasti, mikä loi uskoa ja innostusta myös ulkomailla. Lainaa sai helposti ja sitä siis otettiin runsaasti. Devalvaatoriskiä aliarvioitiin, koska devalvaatiota ei enää pitänyt tulla. Vapaat pääomaliikkeet yhdistettynä vakaan markan politiikkaan aiheuttivat vaikeuksia hillitä talouden ylikuumenemista. (Kiander 2001, 15-16.)

4.2 Laman vaikeat vuodet

Suhdanteet kääntyivät laskuun 1990-luvun vaihteessa. Merkkejä heikkenemisestä näkyi jo 1989. Kyseessä oli laskusuhdanne kansainvälisessä taloudessa ja se levisi Eurooppaan USA:sta. Suomessa siitä muodostui vaikeampi ja syvempi ilmiö kuin muualla, suuri lama. Tähän vaikutti osittain talouden rakenteellinen muutos, joka Suomessa käynnistyi samaan aikaan.

Vuonna 1989 epävarmuus rahamarkkinoilla lisääntyi. Toukokuussa 1989 markka revalvoitiin neljällä prosentilla ja lisäksi sovittiin joistakin verojen korotuksista. Tarkoitus oli hidastaa talouskasvua ja näin kyllä tapahtuikin. Kuitenkin revalvaatio heikensi yritysten kilpailukykyä entisestään ja lisäsi kotimarkkinoiden ostovoimaa. Nämä eivät olleet suotuisia seurauksia.

Revalvaatio aiheutti epäluuloa, että muitakin valuuttakurssimuutoksia saattaisi tapahtua. Suomen Pankki nosti kotimaista korkotasoa puolustaakseen markan kurssia. Tästä aiheutui paljon kustannuksia. Myös kansainvälinen korkotaso nousi, mikä nosti ulkomaisen velan kustannuksia. (Kiander 2001, 22-24.)

Pörssikurssit ja varallisuushinnat kääntyivät laskuun. Tämä lisäsi säästämistä sekä yrityksissä että kotitalouksissa. Kulutus ja investoinnit vastaavasti vähenivät. Ja tämä heijastui negatiivisesti tuotantoon ja työllisyyteen. Vuonna 1990 kokonaistuotanto ja vienti alkoivat supistua jyrkästi ja työttömyysaste kohosi.

Vuosina 1989-1991 Suomen taloutta heikensi monta yhtäaikaista tekijää. Kansainvälisen taantumien takia Suomelle tärkeiden metsäteollisuustuotteiden vientihinnat laskivat. Samalla kotimainen kustannustaso nousi. Nämä tekijät yhdessä aiheuttivat Suomen viennille kannattavuus- ja kilpailukykyongelmia. Merkittävin tekijä kansantalouden syöksylle oli kuitenkin Neuvostoliiton romahtaminen vuosina 1990-1991. Tärkeä idänkauppa pysähtyi lähes täysin. Kauppatase heikkeni, kun Suomen vienti kärsi. Vaate- ja tekstiiliteollisuudelle Neuvostoliiton romahdus oli alalle erityisen kova isku, konkurssiaalto oli siten alalla valitettava seuraus. (Kiander 2001, 23-24.)

Keväällä 1991 Suomen Keskusta voitti eduskuntavaalit ja pääministeriksi nousi Esko Aho. Valtionvarainministeriksi valittiin kokoomuksen Iiro Viinanen. (Kiander 2001, 24.)

Suomen markka kytkettiin Euroopan Unionin laskennalliseen rahayksikköön ecuun. Tämä oli askel integroitumisen suuntaan. Kaupan ja teollisuuden tahoilta toivottiin tässä yhteydessä pientä devalvaatiota, mutta sitä ei tehty. Vahvan markan politiikasta ei haluttu luopua vaan itsepäisesti pidettiin kiinni tästä linjasta. (Kiander 2001, 25-26.)

Vuonna 1991 hallitus yritti saada aikaan keskitetyn tulopoliittisen ratkaisun, jonka avulla oli tarkoitus alentaa nimellispalkkoja ja täten toteuttaa ns. sisäinen devalvaatio. Esko Aho nimesi sopimuksen ensin Yhteiskuntasopimukseksi, mutta myöhemmin sen nimeksi vakiintui Sorsan sopimus. Tällä hankkeella oli laaja kannatus, mutta lopulta se kariutui. Tästä seurasi valuuttapaon kiihtyminen. 14.11.1991 Suomen Pankin oli pakko devalvoida markka 14 prosentilla. Nyt siis vakaan markan politiikasta oli poikettava. Tämän jälkeen saatiin sovittua tuloratkaisu, jossa palkankorotuksista joustettiin. Se oli hyvä, koska inflaatio hidastui ja siten kilpailukyky parani ja markan yliarvostus lieveni. (Kiander 2001, 27-28.)

Vakaan markan politiikkaa jatkettiin taas devalvaation jälkeen. Talouskriisi ei ratkennut devalvaatiolla vaan tilanne jatkui edelleen vaikeana. Tuotanto supistui edelleen,

työllisyystilanne heikkeni ja korot pysyttelivät korkealla. Valon pilkahdus oli viennin piristyminen. Kansantalous ei kuitenkaan elpynyt pelkän viennin avulla, koska kotimarkkinat olivat niin pahasti lamaantuneet. (Kiander 2001, 28.)

Suomen talouspolitiikan lamastrategiaksi muotoutui kasvu, joka perustui viennille. Koska ei haluttu, että valtiontalouden alijäämä kasvaisi, kotimarkkinoita ei juurikaan elvytetty. Myöskään työttömyyden hoitoon ei panostettu. Lamapolitiikan pohjaksi hallitus loi uuden talouspoliittisen vallanjako-opin. Tässä pyrittiin siihen, että hallitus vastaa julkisen talouden tasapainosta, keskuspankki puolestaan keskittyy hintavakauden ja vakaan valuuttakurssin pitämiseen ja työllisyydestä vastaavat työmarkkinaosapuolet. Kritiikkiä vallanjako-oppia kohtaan tuli ay-liikkeen taholta, mutta mallia pyrittiin silti noudattamaan. (Kiander 2001, 29.)

Vakaan markan politiikkaa kohtaan esiintyi epäluottamusta, koska talouskehitys vaan heikkeni. Sitä jatkettiin silti syyskuuhun 1992 asti. Sitten asiat muuttuivat. Useita Euroopan heikkoja valuuttoja kohtasi voimakas valuuttaspekulaatio ja ne joutuivat devalvoimaan valuuttansa tai päästämään sen kellumaan. Suomen marka oli ensimmäinen valuutta, joka kaatui. Suomen Pankki menetti valuuttavarantonsa lähes kokonaan ja marka päästettiin kellumaan. Kiinteän kurssin politiikka oli nyt tullut tiensä päähän. (Kiander 2001, 29.)

Vuoden 1991 devalvaation ja vuoden 1992 kellutuksen seurauksena marka devalvoitui yhteensä melkein 40 % suhteessa Saksan markkaan ja USA:n dollariin. Viennille tästä oli hyötyä. Kilpailukyky- ja kannattavuusongelmat häipyivät heti. Myös korot laskivat, koska ei ollut enää kiinteää kurssia, jota olisi koroilla pitänyt puolustaa. Inflaatio ei reagoinut kiihtymällä vaan hidastui edelleen. Valuuttakurssitappioita luonnollisesti tuli melko runsaasti ulkomaista velkaa ottaneille. Silti markan heikkenemisen oli tapahduttava. (Kiander 2001, 29-30.)

Lama vaikutti työttömyyteen dramaattisesti. Vuonna 1990 työttömyysaste Suomessa oli noin kolme prosenttia eli lähes täystyöllisyys. Vuonna 1993 työttömyysaste oli noin 16 %. Huippu työttömyysasteessa oli vuoden 1994 alussa, jolloin työttömiä oli jopa 500 000 ja työttömyysaste noin 17 %. Työttömyyden kohoaminen näkyi ensin rakennusallalla ja teollisuudessa. Viiveellä työttömyyden kasvu siirtyi myös palvelualoille. Teollisuudesta hävisi noin 130 000 työpaikkaa vuosina 1991-1993 ja rakennusallalta poistui noin 40 % työpaikoista vuosina 1991-1994. Rakennemuutoksen takia osa etenkin teollisuuden työpaikoista katosi pysyvästi. (Kiander 2001, 30-31.)

Suomen bruttokansantuote laski 15 % vuosien 1990-1993 aikana. (Pekkarinen & Sutela 2001, 176). Lama kasvatti valtion velkaa nopeasti. Vuonna 1990 valtion velan osuus BKT:sta oli noin

11 %, vuonna 1994 velan osuus oli jo 63 %. Suurimmillaan valtion velkasuhde oli vuonna 1996 noin 70 %. Julkinen velka kuitenkin pysyi alemmalla tasolla kuin EU-maissa keskimäärin. Lama ja työttömyys supistivat verotuloja. Samaan aikaan työttömyysmenot, korkokulut ja pankkituki kasvattivat julkisia menoja. Näiden tekijöiden takia julkisella sektorilla oli suuri alijäämä. Hallituksen tavoite oli tasapainottaa julkista taloutta. Tässä vaiheessa finanssipolitiikkaa kiristettiin. Säästöpäätöksiä ja veronkorotuksia ajoitettiin pahimpiin lamavuosiin 1992-1993. Tämä pahensi laman vaikutuksia. Kireä finanssipolitiikka kuitenkin paransi vaihtotasetta, koska se supistaa kysyntää ja tuontia. (Kiander 2001, 32-36.)

4.3 Pankkikriisi

Pitkään korkealla pysytelleet korot haittasivat taloudellista tilaa usealla tavalla. Koska korot olivat korkeat, velanhoito kallistui ja uutta velkaa otettiin vähemmän. Tämä heijastui investointeihin negatiivisesti. Myös omaisuutta kuten asuntoja, autoja ja osakkeita hankittiin maltillisesti. Kysynnän romahtaessa omaisuusarvot laskivat. Asunnot ja osakkeet ovat tyypillisiä vakuuksia veloille. Hintojen laskiessa omaisuuden vakuussuhde aleni. (Kiander & Vartia 1998, 130.)

Heikko taloustilanne ja omaisuusarvojen lasku alkoivat vaikuttaa pankkeihin. Kysynnän supistuminen vuodesta 1990 alkaen aiheutti ongelmia yrityksille. Valuuttalainoja ottaneissa yrityksissä vuoden 1991 devalvaatio pahensi vaikeuksia. Likviditeetin loppuessa velkoja taanneet joutuivat myymään omaisuutta. Ja koska arvot olivat laskeneet, vakuudet eivät välttämättä riittäneet velkoihin. Konkurssit lisääntyivät ja niitä seurasivat omaisuuden

pakkorealisoinnit. Pankeille nämä merkitsivät luottotappioita, joita suorastaan vyöryi päälle. Tappioita tuli myös pankkien omien omistusten arvojen alenemisesta. Pankit olivat innokkaasti osallistuneet osakekauppoihin ja nyt pörssikurssien laskiessa tappioita tuli sieltäkin suunnalta. (Kiander & Vartia 1998, 131-132.)

Pahimmat tappiot kertyivät säästöpankkiryhmässä ja Säästöpankkien Keskusosakepankissa SKOP:ssa. Säästöpankkien strategiana oli käytetty nopeaa kasvua, joka perustui rohkeaan riskinottoon. Ne olivat tehneet huomattavia osakesijoituksia ja ottaneet riskipitoisia asiakkaita. Nämä toimet oli rahoitettu lyhytaikaisella rahanhankinnalla. SKOP ajautui kriisiin ensimmäisenä vuoden 1991 aikana näiden suurten riskiensä vuoksi. Sijoitukset olivat vastatuulussa hintojen laskun takia ja riskiasiakkaat joutuivat maksuvaikeuksiin. Muut pankit suhtautuivat epäluuloisesti SKOP:n sijoitustodistuksiin. Ensin SKOP yritti selvittää omin voimin, mutta se ei riittänyt. Keskuspankki otti lopulta SKOP:n hallintaansa syyskuussa 1991. (Kiander & Vartia 1998, 135.)

Vuonna 1992 säästöpankit fuusioitiin ja näin muodostui Suomen Säästöpankki SSP, johon useat säästöpankit liittyivät. Tappiot olivat kuitenkin niin suuret ettei pelastusyritys onnistunut. Vuonna 1993 Suomen Säästöpankki pilkottiin ja sen osakekanta myytiin SYP:lle, KOP:lle, osuuspankeille ja Postipankille. STS-pankki, joka oli muuttunut Työväen Säästöpankiksi koki saman kohtalon. Se fuusioitiin vuonna 1992 KOP:iin. (Kiander & Vartia 1998, 136.)

Ålandsbanken, SYP ja osuuspankkiryhmä selvisivät kriisistä paremmin. Nämä pankit olivat olleet varovaisempia ja valuuttakurssiriskit oli huomioitu tarkemmin. KOP kärsi suurempia luottotappioita ja muita menetyksiä. Omavaraisuuden takaamiseksi omistajilta tarvittiin lisäpanostusta tälle pankille. Ongelma helpottui, kun KOP ja SYP fuusioitiin vuonna 1996. Tästä yhdistelmästä syntyi Merita Pankki. (Kiander & Vartia 1998, 137.)

Lama oli syvempi kuin kukaan osasi odottaa. Tämä yllätti yritykset, pankit ja valvovat viranomaiset. Käsitykset pankkien tilanteesta heikkenivät pankkisektorin myllerryksen edetessä. Maaliskuussa 1992 Sirkka Hämäläisen johtama työryhmä esitti ehdotuksen, että valtio varaisi pankeille 8 miljardia markkaa pääomasijoituksiin. Tämä vahvistaisi pankkien vakavaraisuutta. Tukeen sisältyi ajatus, että pankin oli pystyttävä maksamaan pääomasijoituksen korot tai muuten se muuttuisi valtion osakeomistukseksi. Valtion omaisuudenhoito-yhtiö Arsenal Oy perustettiin myös. Tämä ns. roskapankki hoiti mm. SSP:n heikkolaatuisen omaisuuden. Valtio rahoitti Arsenalia runsaasti. Yhteensä pankkituen määrä kohosi noin 40 miljardiin markkaan. Kun pankkien tilanne alkoi parantua, valtion pääomasijoituksia alettiin maksaa takaisin. (Kiander & Vartia 1998, 142-144.)

Virallinen selitys pankkikriisin syistä annettiin joulukuussa 1993 valtioneuvoston tiedonannossa eduskunnalle. Tiedonanto koski pankkitukea ja rahoitusjärjestelmän tervehtyttämistä. Pankkikriisin syitä olivat yleinen kansantalouden tila ja lainsäädännön sekä valvonnan puute. Valtiovalta siis täten myönsi, että se oli tehnyt virheitä pankkikriisin kohdalla. (Kiander & Vartia 1998, 142.) Valtiotieteen tohtori Heikki Koskenkylä toteaa Suomen Kuvalehden artikkelissa, että Suomen päätökset pankkikriisin hallinnassa olivat melko ripeitä ja pankkituen ehdot olivat järkevät. Hän myös mainitsee, että Arsenal olisi pitänyt perustaa aiemmin ja SKOP:a pidettiin pystyissä liian kauan. (Hulkko, 2010.)

4.4 Elpyminen

Vuosina 1991-1993 tapahtunut markan voimakas heikkeneminen siis paransi viennin kilpailukykyä. Vienti kääntyi kasvusuuntaiseksi jo vuonna 1992, mutta kotimainen kysyntä supistui vieläkin. Käänteinen talouskehityksessä tapahtui vuoden 1993 lopulla, kun kokonaistuotanto alkoi jälleen kasvaa viennin vedolla. Lamaa seurasi nyt kansantalouden

hyvät ja lihavat vuodet. Tätä kesti seitsemän vuotta. Kokonaistuotannon kasvuvauhti oli vuosina 1994-2000 noin 4,7 % vuodessa. Nousun voima oli yllätys tälläkin kertaa. Viennin määrän keskimääräinen kasvuvauhti vuosina 1991-2000 oli noin kymmenen prosenttia vuodessa. Työttömyys alkoi supistua, mutta pysytteli kuitenkin korkeahkona. Kotimaisen kysynnän heikkous vaikutti työttömyyden hitaaseen supistumiseen. Itse asiassa kotimainen kysyntä ja työllisyys eivät vielä vuoteen 2000 mennessä olleet palanneet lamaa edeltäneelle tasolle. Tosin lähes täystyöllisyys ja kulutusjuhlat eivät ole kovin helposti tavoitettavissakaan. Inflaatio pysyi nyt alhaisena aiemmasta poiketen. Tähän vaikutti se, että päästiin tekemään maltillisia palkkasopimuksia. Vaihtotaseen ylijäämä myös kasvoi. Vuonna 2000 se oli jo yli seitsemän prosenttia bruttokansantuotteesta. Korot vakiintuivat ja pysyttelivät melko alhaisella tasolla. Pörssikurssit reagoivat nopeasti nousuun. Jo syksyllä 1992 ne kohosivat ja saavuttivat lamaa edeltäneen tason vuonna 1994. (Pekkarinen & Sutela 2001, 182.)

Asuntorakentaminen koki voimakkaan laskun laman aikana. Vuosina 1990-1996 asuntotuotanto supistui noin 60 %. Tämä heijastui investointeihin, joiden määrä elpyi hitaasti. Autokauppa supistui myös voimakkaasti. Vuosina 1989-1993 se pieneni 65 %. Kestokulutustavaroiden myynti puolestaan laski vuosina 1989-1993 noin 50 %. Voimakasta laskua kuitenkin seurasi nousu näilläkin aloilla. (Kiander 2001, 63.)

Laman jälkeen Suomen talous ja teollisuus monipuolistui ja kansainvälistyi. Rakennemuutos eteni uuteen kehityksen vaiheeseen. Taloudessa teknologia, koulutus ja osaaminen huomattiin merkittäväksi voimavaraksi. Erityisen myönteistä oli hallituksen tiede- ja teknologiapolitiikka. Vaikka lamavuosina rahaa oli vähemmän, niin siitä huolimatta tutkimus- ja kehitysrahoitusta ja korkea-asteen koulutuspaikkoja lisättiin. Tällä oli tärkeä merkitys korkean teknologian tuotannon kasvulle. Nykypäivänä Suomi onkin tunnettu korkealaatuisesta koulutuksesta ja tasokkaasta tiede- ja teknologia-osaamisestaan. Suomalaisten ylpeys, Nokia Oy oli 2000-luvun alkuvuosien suuri menestyjä matkapuhelinmarkkinoilla. Yhtiön hieno kehitys perustuu juuri tutkimus- ja kehitystoimintaan ja hyvin koulutettuun väestöön. (Kiander 2001, 61.)

5 Talouskriisien kertomaa

Valuuttakurssipolitiikka, pääoman virtaus, finanssipolitiikka ja viennin merkitys nousevat selvästi esiin luettuani lähdemateriaalia tätä opinnäytetyötä varten. Ne kietoutuvat yhteen molempien kriisien kohdalla. Suhdanteet siirtyivät kansainvälisen kaupan kautta ja aiheuttivat nousu- ja laskusuhdanteen. Sekä Argentiinassa että Suomessa tapahtui ensin voimakas taloudellinen kasvu ja sitten jyrkkä lasku. Suhdannevaihteluiden tasaaminen ei ihan

onnistunut kummankaan kansantalouden kohdalla. Viennin monipuolinen rakenne ja kilpailukyky ovat arvokkaita asioita talouskriisin välttämiseksi.

Tässä luvussa vertaillaan ja pohditaan Argentiinan talouskriisin 2001-2002 ja Suomen laman 1990-luvulla syitä, päätöksiä ja seurauksia. Luku sisältää asiantuntijoiden päätelmiä ja omaa pohdintaani.

5.1 Valuuttakurssipolitiikka ja pääoman virtaus

Kansainvälisten pääomien vapaampi ja runsaampi liikkuvuus, valuuttakurssipolitiikka ja finanssipolitiikka - näiden välinen suhde on korostunut talouspolitiikassa nykypäivänä. Tämän seikan voi hyvin havaita sekä Argentiinan talouskriisissä että Suomen lamassa. Molemmissa tapauksissa valuuttakurssipolitiikka yhdessä kansainvälisten pääomaliikkeiden kanssa esitti merkittävää osaa kansantalouden syöksyssä.

Pääsyyllinen Argentiinan talouskriisille 2001-2002 oli peson kiinnittäminen Yhdysvaltain dollariin kiinteällä kurssilla. Toki vaihdettavuus-suunnitelma oli ensin vaikutuksiltaan myönteinen ja ajatus tämän idean taustalla oli luoda hyvää kansantaloudelle. Inflaatio rauhoittui ja vauraus lisääntyi. Mutta kuinka on pidemmän päälle realistista sitoa huomattavasti heikompi valuutta vahvempaan ilman, että seurauksia ei tule. Se ei ole realistista. Kun suhdanteet kääntyivät laskuun Argentiinassa, vienti alkoi kärsiä vahvasta valuutasta. Jani Soininen, (2007, 29) toteaa tutkielmassaan, että peso olisi kannattanut sitoa Brasilian realiin, koska Brasilia on Argentiinan tärkein kauppakumppani. Yhdysvaltain merkitys ulkomaankaupassa on vähäisempi Argentiinalle. Keväällä 2011 opiskellessani Argentiinassa pohdimme opettajani Javier Garcia-Ciccon johdolla, olisivatko Argentiinan talouskriisin vaikutukset olleet lievemmat, jos vaihdettavuus-suunnitelmasta olisi luovuttu aikaisemmin. Päädyimme siihen, että todennäköisesti näin olisi ollut. Kaikki vaikeat tapahtumat tulivat nyt yhtä aikaa ja asiat kärjistyivät. (Garcia-Cicco 2011.)

Toinen tärkeä asia Argentiinan talouskriisin taustalla oli liika riippuvuus ulkomaisista sijoituksista. Taloudellisen tilanteen heikentyessä sijoitusten määrä supistui jyrkästi ja lopulta tyrehtyi lähes täysin. Kantavampi rahoitusjärjestelmä olisi helpottanut tilannetta. Nykyään jotain on opittu. Korkotaso Argentiinassa on korkeampi kuin Euroopassa, mikä innostaa lyhytaikaiseen sijoittamiseen. Lakia on kuitenkin muutettu tiukempaan suuntaan, joten se asettaa aikarajan sijoituksille. Lisäksi suuria sijoituksia valvovat viranomaiset. Nämä toimet on suunniteltu sen takia, että nopeaa sijoituskeinottelua ei tapahtuisi ja rahoitusjärjestelmä olisi paremmin turvattu.

Jaakko Kiander (2001,8-9,13) toteaa kirjassaan Laman opetukset, että pääsylliset Suomen 1990-luvun lamaan olivat rahoitusmarkkinoiden liian nopea ja kontrolloimaton vapauttaminen ja vakaan markan politiikka. Koska rahoitusmarkkinat olivat olleet pitkään säännösteltyjä, sinne oli muodostunut patouma, joka purkaantui kun rahoitusmarkkinat nyt nopeasti laajenivat. Kansantalous velkaantui hallitsemattomasti ja talous ylikuumeni. Rahoitusmarkkinat olisi siis pitänyt vapauttaa hitaammin ja valvotummin. Kiander toteaa myös, että poliittinen paine nopeille uudistuksille aiheutti tämän velkakuplan syntymisen. Jotain kuitenkin opittiin ja nykyään rahoitusmarkkinat toimivat vastuullisemmin. Pikavipeistä on viime aikoina kyllä ollut harmia. Monet ihmiset ovat joutuneet velkaongelmiin otettuaan näitä hyvin korkeilla koroilla mutta melko helposti saatavilla olevia luottoja. Pikavippien kieltämistä harkitaan.

Vakaan markan politiikka ei ollut oikea ratkaisu jälkikäteen katsottuna. Korkeat korot pahensivat lamaa. Yliarvostettu markka heikensi viennin kilpailukykyä. Vuoden 1989 revalvaatio tapahtui liian myöhään ja vuoden 1991 devalvaatiotakin pitkitettiin turhaan. Jälkiviisaus on helppoa. Tuohon aikaan vakaan markan politiikka tosiaan koettiin talouden tukipyylvääksi.

5.2 Tehoton finanssipolitiikka

Sekä Argentiinassa että Suomessa tehokkaalla finanssipolitiikalla olisi voitu tasata taloussuhdanteita. Näin ei kuitenkaan toimittu. Finanssipolitiikan merkitys korostuu, jos valuuttakursseihin ei voida tai haluta vaikuttaa.

Koska Argentiinan peso oli kiinnitetty Yhdysvaltain dollariin kiinteällä kurssilla, niin itsenäinen rahapolitiikka ei ollut mahdollista. Tällöin verotus ja julkinen kulutus olisi pitänyt suunnitella harkitummin. Talouskasvun aikana tuhlatiin ja kriisin aikana tehtiin vääriä ratkaisuja. Argentiinassa verotus on ollut heikosti hoidettu. Veronkierto ja korruptio ovat ongelmia, joihin tulisi löytää ratkaisuja.

Suomessa tuhlatiin ja kulutettiin nousukauden aikana. Sitten pahimpina lamavuosina kiristettiin finanssipolitiikka. Velkaantuminen saatiin pysäytettyä, mutta kansalaisten elintaso laski. Kiander ilmaisee hienosti asian, joka selittää finanssipolitiikan epäonnistumista. Suhdannepoliittiset päätökset ovat hankalia tehdä. Talouskasvun aikana on vaikea perustella, miksi verotusta tulisi kiristää ja julkista kulutusta hillitää. Valtiolla on varaa parantaa kansalaisten elintasoa, miksi siis toimittaisiin päinvastoin. (Kiander 2001, 21.)

Tällä hetkellä Kreikan tilanne muistuttaa paljon Argentiinan tapausta valtion alijäämäisen budjetin takia. Molemmissa valtioissa velkaantuminen paisui aivan liikkaa. Suomessa tilanne

kestettiin 1990-luvulla, koska lähtötaso oli kohtuullisen matala. Useissa kansantalouksissa Euroopassa on tällä hetkellä suunta kohti kireää finanssipolitiikkaa velkakriisin takia.

5.3 Viennin merkitys kansantaloudelle

Suhdanteiden käännyttyä laskuun Argentiinan ja Suomen vienti alkoi kärsiä. Valuutan vahvistuessa viennin hintakilpailukyky heikentyi. Peson ja markan devalvoiduttua vienti elpyi. Lisäksi tärkeiden vientituotteiden hinnat alkoivat nousta. Viennin avulla molemmat kansantaloudet lopulta pääsivät uuteen nousuun.

Argentiinan tärkeimmät vientituotteet ovat maatalouteen perustuvia. Tällaiset alkutuotannon hyödykkeet ovat kovin herkkiä maailmantalouden hintavaihteluille. Argentiina tuottaa erittäin laadukasta lihaa ja paljon soijapapuja, totta kyllä, mutta mielestäni on melko epävarmaa olla liian riippuvainen näiden tuotteiden viennistä. Keskustelin asiasta kahden opettajani Javier Garcia-Cicco ja Humberto Giani kanssa Argentiinassa ja molemmat myönsivät, että Argentiina tarvitsee jalostuneempaa teollisuutta ja tätä kautta viennin rakenne voitaisiin muuttaa monipuolisemmaksi. Suunta on menossa parempaan. Argentiinalainen viini on ainakin jo yksi uudempi vientivaltti.

Ruoan hinta on maailmanmarkkinoilla noussut ja tulee nousemaan tulevaisuudessakin. Vaurastuvat ja kasvavat keskiluokat Kiinassa ja Intiassa kuluttavat enemmän ja tämä luo lisää kysyntää elintarvikemarkkinoille. Tällä tietysti on suotuista vaikutus Argentiinan viennille. Argentiinan tärkein kauppakumppani Brasilia on hurjassa nousussa. Viime viikolla uutisissa (yle) kerrottiin, että Brasilia on noussut Iso-Britannian ohi suurimmat taloudet listalla. Lisäksi Brasilian kauppataase oli huikaisesti ylijäämäinen. Luulen, että Brasilian imussa Argentiinakin pääsee vauraampaan tulevaisuuteen.

Suomi oli vielä 1990-luvulla kovin riippuvainen metsäteollisuudesta. Myös nykyään alalla on toki merkitystä, mutta vähemmän kuin ennen. Metsäteollisuudessa on menossa rakennemuutos. Useita tehtaita on suljettu, tuotantoa on siirretty ulkomaille ja fuusioita on luvassa. Suomi on kuitenkin saanut kehitettyä uusia tiede- ja teknologiapohjaisia vientituotteita kuten matkapuhelimet ja tietokonesovellukset. Laivan- ja koneenrakennusteollisuus on yhä voimissaan. Suomalainen osaaminen ja koulutus ovat maailmalla arvostettuja.

Suomi oli 1990-luvulla liian riippuvainen Neuvostoliiton kanssa käydystä kaupasta. Sillä oli sitten ikäviä seurauksia, kun suhdanteet kääntyivät laskuun ja samaan aikaan idänkauppa romahti. Suomi on nyt osa Euroopan Unionia ja rahaliittoa. Tämä on nostanut Euroopan merkitystä viennissä entistä enemmän. Tosin myös negatiiviset ilmiöt välittyvät herkemmin

lisääntyneen kaupan ja yhteisen valuutan myötä. Tällä hetkellä ongelmia aiheuttava Euroopan velkakriisi on osoitus tästä. Pääministeri Jyrki Katainen sanoi puheessaan (Vantaan Autotalon avajaiset 11.1.2012), että Suomi voi hyvin kun Eurooppa voi hyvin. Venäjä on edelleen tärkeä kauppakumppani. Vaurastuva keskiluokka tuo rahaa Suomeen lisääntyvän turismin myötä. Poliittinen kehitys Venäjällä luo kuitenkin epävarmuutta, jolla saattaa olla vaikutuksia talouteen.

6 Johtopäätökset

Kokonaiskysynnän muutos aiheuttaa suhdannevaihtelut. Ne siirtyvät kansainvälisen kaupan ja pääomaliikkeiden kautta muihinkin valtioihin. Talouspolitiikalla voidaan vaikuttaa suhdanteisiin. Tärkeimmät välineet ovat valuuttakurssipolitiikka, finanssipolitiikka ja rahapolitiikka.

Argentiinan talouskriisissä 2001-2002 ja Suomen lamassa 1990-luvulla oli useita yhteisiä piirteitä. Valuuttakurssipäätökset olivat lopulta väriä, finanssipolitiikka oli tehotonta tai väärin ajoitettua ja viennin yksipuolinen rakenne ja heikentynyt kilpailukyky aiheutti ongelmia.

Opinnäytetyöni eli tämän tutkielman tavoite oli oppia ymmärtämään talouden ilmiöitä ja tutustua tarkemmin Argentiinan ja Suomen talouskriiseihin. Opin paljon uutta ja ymmärrän nyt paremmin, miten talouspoliittiset päätökset vaikuttavat asioihin. Matka oli vaativa, mutta mielenkiintoinen.

Taluskriisit ovat olleet haastavia sekä päättäjille että kansalaisille. Ehkä tulevaisuudessa osataan tehdä parempia ratkaisuja.

Lähteet

- Argentina´s collapse: A decline without parallel 2002. [The Economist 28.2.2002.](#)
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Keuruu: Tammi.
- Hulkko, K. 2010. Pesä joka jäi selvittämättä. Suomen Kuvalehti. 4/2010.
- Kajaanin Ammattikorkeakoulu. Viitattu 10.12.2011. <http://www.kajak.fi>
- Kiander, J. 2001. Laman opetukset: Suomen 1990-luvun kriisin syyt ja seuraukset. Helsinki: VATT.
- Kiander, J. & Vartia, P. 1998. Suuri lama. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Koskela, M. & Rousu, A. 2002. Kansantalous tutuksi. Porvoo: WSOY.
- Krugman, P. 2009. Lama: Talouskriisin syyt, seuraukset ja korjauskeinot. Suomentaja Raivio, J. Porvoo: HS kirjat.
- Pekkarinen, J. & Sutela, P. 2001. Mikrosta makroon. Juva: WSOY.
- Pekkarinen, J. & Sutela, P. 2007. Kansantaloustiede. Helsinki: WSOY.
- Soininen, J. 2007. Argentiinan talouskriisi. Kandidaatin tutkielma. Lappeenrannan teknillinen yliopisto. Viitattu 15.1.2012.
<http://www.doria.fi/handle/10024/30983>
- Taloussanasto. 1991. Vammala: Taloustieto Oy.
- Ulkoasiainministeriö. Viitattu 7.12.2011. <http://www.formin.fi>
- Vahtola, J. 2003. Suomen historia: Jääkaudesta Euroopan Unioniin. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Julkaisemattomat lähteet
- Garcia-Cicco, J. 2011. Latin American Overview. Oppimateriaali.
- Garcia-Cicco, J. 2011. Oppitunnit, [Macroeconomics, UADE.](#)
- Giani, H. [Maaliskuu 2011, UADE, Buenos Aires.](#)